

A FOGYASZTÓK VÉDELMENEK
ÚJ IRÁNYAI ÉS KIHÍVÁSAI
A XXI. SZÁZADBAN

Szerkesztette:
SZIKORA VERONIKA és ÁRVA ZSUZSANNA

A Debreceni Egyetem
Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa

Felelős kiadó:
SZIKORA VERONIKA, dékán
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Szerkesztők:
SZIKORA VERONIKA és ÁRVA ZSUZSANNA

A szövegek korrektúráját
TÖRÖK ÉVA végezte.

A tanulmányokat lektorálták:
PROF. DR. BENCZE MÁTYÁS
egyetemi tanár, tudományos és stratégiai dékánhelyettes
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszék

DR. HAJNAL ZSOLT
egyetemi adjunktus
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
Polgári Jogi Tanszék

ISBN 978-963-473-988-3

Készült a Főnix Média nyomdaüzemében.

Debrecen, 2018

TARTALOMJEGYZÉK

SZIKORA VERONIKA

ELŐSZÓ7

P. SZABÓ BÉLA

A LÓKUPECEK JOGA SZAVATOSSÁGI KÉRDÉSEK A 17. SZÁZAD
EURÓPAI JOGTUDOMÁNYÁBAN ÉS GYAKORLATÁBAN EGY NEVEZETES ESETGYŰJTEMÉNY
KAPCSÁN 11

FÉZER TAMÁS

A FOGYASZTÓK ADATAINAK ÉS PRIVÁTSZFÉRÁJÁNAK VÉDELME
ELEKTRONIKUS KÖRNYEZETBEN 53

TÖRÖK ÉVA

A FOGYASZTÓI SZERZŐDÉSEKKEL KAPCSOLATOS JOGALKALMAZÁS – KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL AZ EGYÉRTELMŰ MEGFOGALMAZÁS KÖVETELMÉNYÉRE 67

SZIKORA VERONIKA – JAGUSZTIN TAMÁS

HELYZETKÉP A TÁRSULT PERLÉSRŐL – EURÓPÁBAN ÉS AZON TÚL 83

CSÉCSY ANDREA

A KELLÉKSZAVATOSSÁGI IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉSI HATÁRIDŐK
AZ 1959. ÉVI IV. TÖRVÉNY HATÁLYBALÉPÉSÉTŐL NAPJAINKIG 97

VARGA NELLI

A FOGYASZTÓI KÖLCSÖNSZERZŐDÉSEK JÓERKÖLCSBE ÜTKÖZÉSE 111

HAJNAL ZSOLT

GONDOLATOK A BÉKÉLTETŐ TESTÜLETI ELJÁRÁS REFORMJÁHOZ 127

BIHARI ERIKA

LEHETŐSÉGEK ÉS KIHÍVÁSOK – KOLLEKTÍV FOGYASZTÓI JOGÉRVÉNYESÍTÉS
MAGYARORSZÁGON 147

PRIBULA LÁSZLÓ

TULAJDONJOG MINT BIZTOSÍTÉK? A MAGYARORSZÁGI JOGALKALMAZÁS
DILEMMÁI – A FIDUCIÁRIUS HITELBIZTOSÍTÉKOK ÉRTÉKELÉSE A MAGYARORSZÁGI
BÍRÓI GYAKORLATBAN 157

BENCZE MÁTYÁS

A VISELKEDÉSTUDOMÁNYOK EREDMÉNYEINEK HASZNOSÍTHATÓSÁGA
A HAZAI FOGYASZTÓVÉDELMI JOG TERÜLETÉN 173

GÁBRI ANGÉLA

MODERN KORI KIHÍVÁSOK A FOGYASZTÓVÉDELMI JOGALKOTÁSBAN
– A FOGYASZTÓI MAGATARTÁS TUDOMÁNYA 189

FICSOR KRISZTINA

AZ ÁLLAMI BEAVATKOZÁS ELMÉLETI KÉRDÉSEI A FOGYASZTÓVÉDELMI SZABÁLYOZÁS
TERÜLETÉN, A JOGI PATERNALIZMUS PROBLÉMÁJA 207

CSŰRÖS GABRIELLA

AZ ÁLLAM (KÖLTSÉGVETÉS) ÉS A PÉNZÜGYI SZEKTOR KÖZÖTTI KAPCSOLAT
GYENGÍTÉSÉRE IRÁNYULÓ UNIÓS INTÉZKEDÉSEK 225

LOVAS DÓRA – HORVÁTH BETTINA

PÉNZÜGYI FOGYASZTÓVÉDELMI JOGVISZONY ALAKULÁSA
A GLOBÁLIS PÉNZÜGYI-GAZDASÁGI VÁLSÁG ELŐTT ÉS UTÁN 243

BÁNYAI ORSOLYA – FODOR LÁSZLÓ

ZÖLD JELZÉST KAPOTT? – TERMÉKJELÖLÉSEK A FOGYASZTÓ-
ÉS A KÖRNYEZETVÉDELEMBEN 275

ÁRVA ZSUZSANNA

FOGYASZTÓVÉDELEM A KÖZIGAZGATÁSI REFORMOK KERESZTMETSZETÉBEN295

NÁDAS GYÖRGY

ÁLTALÁNOS SZERZŐDÉSI FELTÉTELEK A MUNKAJOGBAN,
FOGYASZTÓ-E A MUNKAVÁLLALÓ313

ZACCARIA MÁRTON LEÓ

AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ELVÉNEK ÉRVÉNYESÜLÉSE A SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ
HOZZÁFÉRÉS ÉS AZ ÁRUFORGALOM TERÜLETÉN AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD HATÓSÁG
AKTUÁLIS JOGGYAKORLATÁBAN329

MADAI SÁNDOR

MEGJEGYZÉSEK A „FOGYASZTÓVÉDELMI BÜNTETŐJOG” KÉRDÉSÉHEZ 349

VARGA NELLI

egyetemi adjunktus

Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Polgári Jogi Tanszék

A FOGYASZTÓI KÖLCSÖNSZERZŐDÉSEK JÓERKÖLCSBE ÜTKÖZÉSE*

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Az utóbbi évek jogalkalmazói gyakorlata a devizaalapú kölcsönszerződésekkel kapcsolatosan sokat foglalkozott a fogyasztói kölcsönszerződések semmisségével, különösen a tilos, azaz jogszabályba illetőleg jogszabály megkerülésével kötött fogyasztói kölcsönszerződésekkel, valamint a fogyasztói kölcsönszerződések egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételeinek tisztességtelenségével.

A devizaalapú kölcsönszerződéssel kapcsolatos perek rendszerinti hivatkozási alapjai a szerződés jogszabályba, nevezetesen a korábban hatályban volt Hptv.¹ meghatározott pontjába történő ütközés miatti semmissége, tisztességtelen szerződési feltétel semmissége, a szerződés uzsorás, színlelt jellege miatti semmissége, a szerződés jóerkölcsbe ütközése. Akár a fogyasztói kölcsönszerződés érvénytelenségének megállapítása iránti perekben a fogyasztók felperesi pozícióban hivatkoznak a szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségére, akár pedig alperesi pozícióban érvénytelenségi kifogás formájában, a judikatúra nem tekinti jóerkölcsbe ütközőnek a devizaalapú fogyasztói kölcsönszerződéseket.

* A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

1 1996. évi CXII. törvény.

A tanulmány célja a fogyasztói kölcsönszerződésre és a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségre vonatkozó szabályozás bemutatásán keresztül a metszéspontban elhelyezkedő fogyasztói kölcsönszerződés² jóerkölcsbe ütközés miatti érvénytelenségének vizsgálata.

1. A FOGYASZTÓI HITELJOG SZABÁLYOZÁSA

1.1. *A fogyasztói hitel-megállapodásokról szóló 2008/48/EK irányelv*

A fogyasztói hiteljog magánjogi szabályrendszerének kialakulása és fejlődése az Európai Közösségek által determinált módon ment végbe Magyarországon. Éppen ezért a hatályos szabályozási struktúra kialakulásának megértéséhez figyelmet kell fordítani az Európai Közösségek e tárgyban született irányelveire is.

A fogyasztói hiteljog szabályozásának megjelenése Magyarországon – szemben más nyugat-európai országokkal – nem organikus fejlődéssel, hanem jogalkotói döntéssel magyarázható. A hiteljog fogyasztóvédelmi aspektusú szabályozására a fogyasztói hitelre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló Tanácsi *87/102/EGK irányelv* átültetésének eredményeként, az Európai Megállapodásból fakadó jogharmonizációs kötelezettség következtében került sor hazánkban.

Magyarországon a fogyasztói hitel megállapodásokról szóló *87/102/EGK irányelv* átültetése kapcsán az a sajátos helyzet alakult ki, hogy a jogalkotó – szemben más fogyasztóvédelmi tárgyú irányelvvel – nem egy, hanem két külön jogszabályba implementálta az irányelvet. Az irányelv kettős átültetése a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvényben (továbbiakban: Hptv.), valamint a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényben (továbbiakban: Fgytv.) valósult meg fogyasztási kölcsön elnevezéssel. Alapvetően mindkét jogszabály közjogi ihletésű, mely környezetben kakuktkojásnak számítottak a fogyasztói hiteljog magánjogi szabályai.³

A fogyasztói hitel megállapodásokra vonatkozó európai közösségi normaanyag az idő múlásával átgondolásra szorult, mivel az irányelv nemzeti jogba történő átültetése a minimum-harmonizáció folytán nem egységesítette kellőképpen az egyes tagállamok eltérő szabályozását, sőt újabb különbözőségeket eredményezett.

2 Értve alatta mind a fogyasztói hitelszerződést, mind pedig a fogyasztói kölcsönszerződést.

3 Vékás Lajos: Fogyasztóvédelmi magánjog és az új Polgári Törvénykönyv. In: Tóth Károly (szerk.): *Tanulmányok dr. Bérczi Imre egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára*, Szeged, JATE Állam- és Jogtudományi Tudományos Bizottsága (2000) 553-563.

2008. április hó 23. napján került elfogadásra a fogyasztói hitel-megállapodásokról és a 87/102/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2008/48/EK új irányelv.

A *2008/48/EK irányelv* célja, hogy meghatározza a fogyasztói hitel-megállapodások közösségi szintű szabályait, mivel az egyes tagállamok az eltérő nemzeti szabályozások következtében különböző szabályokat állapítottak meg a természetes személyeknek nyújtott fogyasztói hitelek területén, valamint különböző fogyasztóvédelmi mechanizmusokat. Ezek a különbségek a közösségi hitelezők közötti verseny torzulásához vezettek, akadályozták az egységes belső piac működését, korlátozták a fogyasztók lehetőségeit abban, hogy a határokon átnyúló hitelek fokozatosan növekvő elérhetőségeit kihasználják. A fogyasztóknak ajánlott és az általuk igénybe vett hiteltípusok jelentős mértékű fejlődése, új hiteleszközök megjelenése és igénybevételük folyamatos növekedése is szükségessé tette a korábbi irányelv alkalmazási körének kiterjesztését.

A 2008/48/EK irányelv legfontosabb újítása az volt, hogy szakított a fogyasztóvédelem területén korábban általános minimum-harmonizáció elvével, és helyette a teljes harmonizációt tűzi ki célul. A kiszámítható jogi környezet érdekében tiltja az irányelv által harmonizált rendelkezésektől akár a fogyasztó hátrányára, akár javára történő eltérést.

1.2. A 2013. évi V. törvénnyel kihirdetett Polgári Törvénykönyv

Az új Ptk. kodifikációja során a magyar jogalkotónak is állást kellett foglalni abban a kérdésben, hogy az Európai Unió egyre nagyobb számú fogyasztóvédelmi szerződési jog területén született irányelveit, köztük a fogyasztói hitel-megállapodások tárgyában született irányelvet beépíti-e magánjogi kódexünkbe, vagy továbbra is külön törvényekben történő szabályozását tartja fenn. A magyar jogalkotó ez utóbbi utat választotta. Álláspontom szerint helyes megoldást választott a jogalkotó azzal, hogy nem terhelte a kódex terjedelmét a fogyasztóvédelmi szerződési jog uniós részletszabályainak beiktatásával. Az új Ptk. indokolása szerint a kódexbe kizárólag a magánjogi uniós irányelvek maradandó magja került beépítésre, amit azzal támaszt alá a jogalkotó, hogy az uniós irányelvek szabályozása túlságosan tagolt, kazuisztikus és gyakran változó jellegű, így minden részletében nem alkalmasak arra, hogy egy hosszú távra tervezett kódex tartalmi elemeivé váljanak. Éppen ezért az új Ptk. tudatosan a kisebbik rosszat választja azzal, hogy a fogyasztóvédelmi szerződési jog irányelveinek részletszabályait külön törvényekben hagyja. Egyben utal az indokolás arra is, hogy a maradandó magként be nem épített irányelvi részletszabályokat elsősorban egy megújítandó fogyasztóvédelmi törvényben kell a magyar jogrendszerbe integrálni.

Polgári Törvénykönyvünk – a teljesség igénye nélkül – az alábbi fogyasztóvédelmi rendelkezéseket tartalmazza: a szerződés általános szabályai között a tisztességtelen szerződési feltételekről szóló irányelvnek megfelelően kimondja a fogyasztói szerződések tisztességtelen kikötéseinek semmisségét, példálózó jelleggel felsorolja a fogyasztói szerződésben a feltétlen illetve az ellenkező bizonyításig tisztességtelen kikötéseket, melyeket jelenleg külön kormányrendelet tartalmaz, a fogyasztói adásvételről szóló irányelvnek megfelelő a kellékszavatosságra és a jótállásra vonatkozó rendelkezések körében az általánostól eltérő rendelkezéseket ír elő a fogyasztói szerződésekre, bevezeti a termékszavatosság jogintézményét, bekerül a kódexbe a 2011/83/EU irányelv néhány szabálya: a vállalkozás többletkövetelésére vonatkozó kikötés szerződési tartalommal való válása, a kárveszély átszállás rendezése és a vállalkozás késedelmes teljesítésének szankcionálása a fogyasztói adásvételnél, a Ptk. leszűkíti a fogyasztó fogalmát, fogyasztónak kizárólag természetes személy minősülhet, ami összhangban áll a fogyasztóvédelmi irányelvekben használt fogyasztó fogalommal, bevezeti a vállalkozás fogalmát, amelyet a fogyasztó ellentétéként definiál, semmisnek nyilvánítja fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés olyan kikötését, amely a fogyasztó jogait megállapító jogszabályi rendelkezésektől a fogyasztó hátrányára eltér, adós oldaláról szabályozza az előtörlesztés lehetőségét, semmisnek minősíti azt a jognyilatkozat, amellyel a fogyasztó jogszabályban meghatározott jogáról lemond, szabályozza a fogyasztó által vállalt kezességet, garanciát.

A fentiekből következően a Ptk. nem szabályozza egységesen a fogyasztói szerződéseket, és nem tartalmaz a fogyasztói hitel- és kölcsönszerződések tekintetében kifejezetten fogyasztókat védő rendelkezéseket.

1.3. A fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény

A 2008/48/EK irányelvet a *fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény* ültette át a magyar jogba (továbbiakban: Fhtv.). Az Fhtv. rendelkezései teljes körűen 2010. június 11-től hatályosak, azokat a 2010. június 11. napját követően kötött fogyasztói hitelszerződésekre kell alkalmazni. Ezzel egyidejűleg hatályukat veszítették a fogyasztóvédelmi törvény és a hitelintézeti törvény fogyasztási kölcsönre vonatkozó normái.

1.3.1. A törvény hatálya

Az Fhtv. személyi hatálya azokra a hitelszerződésekre terjed ki, amelyeket fogyasztó vesz igénybe. Fogyasztónak minősül a törvény értelmében az önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy.⁴ Hitelezőnek

⁴ Fhtv. 3. § 3. pont.

tekinthető az a jogalany, aki önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége körében nyújt hitelt.⁵

A jogszabály tárgyi hatálya a fogyasztónak nyújtott hitelre vonatkozik. Hitel alatt a törvény többek között a hitelszerződés alapján nyújtott szolgáltatást, valamint az értékpapír kibocsátása mellett nyújtott zálogkölcsönt érti.⁶

A hitelszerződés fogalmát a törvény a következőképpen határozza meg: „a Polgári Törvénykönyvről szóló törvényben meghatározott hitelszerződés és kölcsönszerződés, ide nem értve az olyan szerződést, amely alapján folyamatos szolgáltatásnyújtás vagy azonos termék azonos mennyiségben történő értékesítése ellenében a fogyasztó részletfizetést teljesít.”⁷ Megállapítható, hogy a Fhtv. által használt hitelszerződés fogalom nem azonos a Ptk.-ban hitelszerződésnek nevesített kontraktussal. Miközben a Ptk.-ban élesen elhatárolódik egymástól a hitelszerződés és a kölcsönszerződés, addig az Fhtv. egységesen hitelszerződésnek tekinti a Ptk. szerinti hitelszerződést és kölcsönszerződést.

A fogyasztói hiteljogot szabályozó törvény tárgyi hatályát az irányelven túlmenően kiterjeszti a pénzügyi lízingre, valamint a jelzálogjoghitelre.

1.3.2. Kereskedelmi kommunikáció

A hitelre vonatkozó kereskedelmi kommunikáció során a hitelezőknek az Fhtv. mellett figyelemmel kell lenniük a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény szabályaira.

A hitelre vonatkozó kereskedelmi kommunikáció során kerülni kell minden olyan megfogalmazást, amely a hitel elérhetősége vagy költsége tekintetében téves várakozásokat kelthet a fogyasztóban. A kereskedelmi kommunikáció során az információnak könnyen olvashatónak vagy jól hallhatónak kell lennie. A hitelre vonatkozó kereskedelmi kommunikációban a teljes hiteldíj mutató értékét feltűnően, a rövidítés feltüntetésével, egy tizedesjegy pontossággal minden esetben meg kell adni, akkor is, ha az nem tartalmaz a hitellel kapcsolatos más ellenszolgáltatást. A teljes hiteldíj mutató a hitel teljes díjának aránya a hitel teljes összegéhez éves százalékában kifejezve.⁸

5 Fhtv. 3. § 5. pont.

6 Fhtv. 3. § 8. pont.

7 Fhtv. 3. § 9. pont.

8 Fhtv. 3. § 20. pont.

1.3.3. *Tájékoztatási kötelezettség*

A törvény nagy hangsúlyt fektet a fogyasztók tájékoztatására annak érdekében, hogy a hitelezők és a fogyasztók közötti információs aszimmetria kiegyenlítődjék. Az Fhtv. a hitelezők tájékoztatási, információnyújtási kötelezettségét jelentősen kitolja a szerződéskötést megelőző időszakra, és egzakt módon meghatározza annak tartalmi elemeit. A tájékoztatás vonatkozásában meg kell különböztetni a szerződéskötést megelőző és a szerződés fennállása alatti tájékoztatási kötelezettséget.

A szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettségnek nem kell személyre szabottnak lennie. Elegendő, ha a hitelező az Fhtv. I. számú mellékletében szereplő „Általános tájékoztató a hitelszerződés megkötését megelőzően” elnevezésű formanyomtatvány kitöltésével, és fogyasztó részére történő átadásával teljesíti szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettségét. A formanyomtatványon felvilágosítást kell nyújtani egyrészt a hitelre vonatkozó adatokról, másrészt a fogyasztó jogi helyzetéről, melynek pontos tartalmi elemeit a jogszabály rögzíti.

A szerződéskötést megelőző tájékoztatást a hitelezőnek papíron vagy más tartós adathordozón kellő időben kell a fogyasztó rendelkezésére bocsátania, azt megelőzően, hogy a fogyasztót bármilyen hitelszerződés vagy ajánlat kötné.

A szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség célja, hogy egyrészt a fogyasztó egyértelmű, jól értelmezhető, világos információkat kapjon a hiteltermékről, másrészt az egyes hitelezők termékei könnyen összehasonlíthatóak legyenek.

A szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség speciális formáját képezi a fogyasztó aktív kitanítási kötelezettsége. Ez azt jelenti, hogy a hitelező köteles a fogyasztónak szóban magyarázatot, felvilágosítást adni magáról a hitelről, annak a fogyasztó pénzügyi helyzetére gyakorolt hatásáról, valamint a fizetés elmulasztásának következményeiről, mivel a fogyasztó kizárólag ennek ismeretében válik képessé arra, hogy felmérje, vajon a kínált hitel igényeinek és pénzügyi teljesítőképességeinek megfelel-e.⁹

1.3.4. *A szerződés tartalmi elemei*

Bár a törvény említést tesz a fogyasztói hitelszerződés formai és tartalmi követelményeiről, e cím alatt kizárólag a hitelszerződés kötelező tartalmi elemeit sorolja fel, alaki követelményt nem támaszt.

⁹ Fhtv. 5-6. §.

A hitelszerződések kötelező tartalmi elemeit illetően a jogszabály: egyrészről a hitelre vonatkozó tulajdonságok (a hitel típusa, futamideje, a teljes hitelösszeg és a hitel lehívására vonatkozó, feltételek, teljes hiteldíj mutató, a fogyasztó által fizetendő teljes összeg stb.), másrészről pedig a fogyasztó jogi helyzetét érintő kérdések (a fizetés elmulasztásának következményei, az elállási jog, az előtörlesztéshez való jogot és gyakorlásának módja, feltételei, a felügyeleti hatóság neve és székhelye, a szerződésből eredő jogviták peren kívüli rendezésére hivatott szerv megjelölése stb.) rögzítését követeli meg.¹⁰

1.3.5. A szerződés felmondása

A fogyasztó a határozatlan idejű hitelszerződést bármikor felmondhatja a szerződésben meghatározott felmondási idővel, ugyanakkor fogyasztót védő garanciális szabály, hogy az egy hónapnál hosszabb felmondási idő kikötése semmis. Ha a határozatlan idejű hitelszerződés a hitelező rendes felmondási jogát lehetővé teszi, a hitelező a hitelszerződést rendes felmondással felmondhatja, de a felmondási idő nem lehet kevesebb két hónapnál.¹¹

1.3.6. A fogyasztói elállási jog

A fogyasztó a szerződéskötéstől számított 14 naptári napon belül gondolhatja meg magát, azaz élhet az indokolás nélküli fogyasztói elállási jogával, mennyiben a hitelt még nem folyósították. Ha a hitelt már folyósították, úgy a fogyasztót nem elállási jog, hanem felmondási jog illeti meg. A tizennégy napos határidőt főszabály szerint a hitelszerződés megkötésének napjától kell számítani, amennyiben azonban a hitelező a szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettségének a szerződés aláírását követően tett csak eleget, úgy a határidőt a tájékoztatás kézhezvételétől kell számítani.

A fogyasztói elállási jogot határidőben érvényesítettnek kell tekinteni, ha a fogyasztó az erre vonatkozó nyilatkozatát a határidő utolsó napján, azaz a tizennegyedik napon postára adja, vagy egyéb igazolható módon azt a hitelezőnek elküldi.

A fogyasztó az elállásról szóló nyilatkozatának elküldését követően haladéktalanul, de legkésőbb harminc napon belül köteles a felvett hitelösszeget és a hitel lehívásának időpontjától a visszafizetés időpontjáig felszámítható szerződés szerinti hitelkamatot a hitelezőnek visszafizetni. Egyéb költség megfizetésére a fogyasztó nem kötelezhető.¹²

10 Fhtv. 16. §.

11 Fhtv. 20/A §-20/C §.

12 Fhtv. 21. §.

1.3.7. A devizalapú hitelszerződésekre vonatkozó rendelkezések

Ha a hitelező a fogyasztóval devizában nyilvántartott vagy devizában nyújtott és forintban törlesztendő hitelszerződést kíván kötni, az e törvény szerinti tájékoztatási kötelezettsége során köteles feltárni a fogyasztó előtt a szerződéses ügylettel összefüggésben őt érintő kockázatokat, és ennek tudomásulvételét az ügyfél aláírásával ellátott nyilatkozattal kell igazolnia. A kockázatfeltáró nyilatkozatnak tartalmaznia kell a deviza alapú hitelszerződésből eredő árfolyamkockázat részletes ismertetését, valamint ennek hatását a törlesztőrészekre.¹³

1.3.8. Előtörlesztés

A hitel lejárat előtti teljesítéséhez való jog a fogyasztó alanyi joga. A fogyasztó a hitel fennállása alatt bármikor dönthet úgy, hogy a fennálló tartozásának egészét, vagy annak egy részét a hitelszerződésben meghatározottaktól eltérően, korábban teljesíti. Előtörlesztés esetén a hitelezőnek a hitel teljes díját arányosan kell csökkentenie. A hitelező kizárólag akkor jogosult ellentételezésre, méghozzá az előtörlesztéssel kapcsolatos méltányos és objektíve indokolt költségeinek megtérítésére, ha az előtörlesztés olyan időszakra esik, amikor a hitelkamat rögzített, vagyis a hitelszerződés az adott időszakra vonatkozóan konkrétan, százalékos formában, kifejezetten tartalmazza annak mértékét. A tényleges költségeknek azonban egy felső határt szab a jogszabály, amelynél magasabb ellentételezés nem követelhető: a) ha az előtörlesztés és a hitel hitelszerződés szerinti lejáratának időpontja közötti időintervallum meghaladja az egy évet, az előtörlesztés költsége nem haladhatja meg az előtörlesztési összeg egy százalékát, b) ha a fenti időtartam nem haladja meg az egy évet, az előtörlesztés költsége az előtörlesztési összeg fél százalékánál több nem lehet. A költségek nem haladhatják meg továbbá az előtörlesztés időpontja és a hitel hitelszerződés szerinti lejáratának időpontja közötti időtartamra fizetendő hitelkamat összegét sem.¹⁴

1.4. A Hptv. és egyéb jogszabályok

A fogyasztói kölcsönszerződésekre vonatkozó normaanyagot az alapvetően közjogi ihletési hitelintézeti törvényünk is tartalmaz¹⁵, emellett pedig a devizalapú törvények és kapcsolódó jogszabályok, melyeknek a jelen tanulmányban történő ismertetése meghaladná a rendelkezésre álló terjedelmi korlátokat, így attól eltekintünk.

¹³ Fhtv. 21/A. §.

¹⁴ Fhtv. 23-24. §.

¹⁵ 2013. évi CCXXXVII. törvény.

2. A NYILVÁNVALÓAN JÓERKÖLCSBE ÜTKÖZŐ SZERZŐDÉS

2.1. *A Ptk. jelenlegi szabályozása és előzményei*

Az Mtj. 973. §-a szerint a jóerkölcsbe vagy a közrendbe ütköző szerződés semmis. Az Mtj. ezen rendelkezését váltotta fel a régi Ptk. eredeti szövege, azaz a nyilvánvalóan a dolgozó nép érdekeibe vagy a szocialista együttélés követelményeibe ütköző szerződés kategóriája.

Az 1991-ben a régi Ptk. visszatért a jóerkölcsbe ütköző szerződés fogalmához, de már nem a tilos szerződések egyik eseteként, hanem önálló semmisségi okként került megjelölésre.

A jelenleg hatályos új Ptk. alapján semmis az a szerződés, amely nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütközik.¹⁶

Általánosan mondhatjuk, hogy akkor ütközik a szerződés jóerkölcsbe, ha vagy az elérni kívánt cél vagy a vállalt kötelezettség jellege, az ellenszolgáltatás felajánlása vagy a szerződés tárgya az általánosan elfogadott erkölcsi normákat vagy szokásokat sérti.¹⁷

Hangsúlyozni kell azonban, hogy nem egyéni erkölshöz, nem a bíró saját erkölcsi szintjéhez, hanem valamiféle társadalmi közmegegyezéshez kell viszonyítani a szerződés jóerkölcsbe ütközését. Azaz nem a szerződő fél egyéni érdeksérelmét kell vizsgálni, hanem azt, hogy maga a jogügylet az társadalmilag elítélendő-e, az általános társadalmi megítélés elfogadhatatlannak, tisztességtelennek tartja-e.¹⁸

A szerződés jóerkölcsbe ütközése a célzott joghatás hibája folytán idézi elő a szerződés semmisségét. Egyfajta ultima ratio a bíró kezében, ha a célzott joghatást meg akarja tagadni a szerződéstől és nincs más nevesített jogcím ehhez.¹⁹

16 Ptk. 6:96. §.

17 BDT2007.1617., BH2000.260.

18 BDT2007.1585., BH1993.604.

19 Lásd bővebben az érvénytelenség és jó erkölcsbe ütközés témakörét: Kemenes István: A szerződések érvénytelenségének egyes kérdései a gazdasági szerződéses gyakorlatban, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2002/2, 7-27., Menyhárd Attila: *A jóerkölcsbe ütköző szerződés*, Budapest, Gondolat Kiadó (2004), Vajna Zita Barbara: Jóerkölcsbe ütköző szerződések, *Iustum Aequum Salutare*, 2013/3, 215-229., Princzinger Márta: *A szerződések érvénytelensége*, Budapest, Complex (2010), Sopovné Bachmann Katalin, Boleráczky Margit: Semmis az a szerződés, amely jóerkölcsbe ütközik, *Magyar Jog*, 1996/6, 347-351., Menyhárd Attila: A szerződés érvénytelenségének egyes kérdéseiről, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/1, 37., Menyhárd Attila: A jóerkölcsbe ütköző szerződések tilalmának tartalmi meghatározásai, *Gazdaság és Jog*, 2004/9, 3-9.

A jóerkölcsbe ütközés gyakran összemosódik a jogszabályba ütköző szerződés illetve az uzsorás szerződés kategóriájával. A szerződés jogszabályba ütközése kizárja a szerződés jóerkölcsbe ütközését, miután ami jogszabályba ütközik, vagy uzsorása az társadalmilag elítélendő. Attól, hogy egy szerződés tartalma vagy joghatása vagy a felek által elérni kívánt cél az nem jogszabályba ütközik, jogszabály által nem tiltott, még lehet a társadalom általános értékítélete szerint elítélendő, jóerkölcsbe ütköző.

Mindezek alapján kisegítő jogcím a jóerkölcsbe ütközés. A tudat-, és akarathibáknak a semmisséget eredményező esetei vagy a célzott joghatás egyéb hibái a jóerkölcsbe ütköző szerződések speciális eseteinek is tekinthetők, hiszen a jogszabály megkerülésére irányuló, jogszabályba ütköző, uzsorás vagy színlelt szerződést vagy a fogyasztóval szembeni tisztességtelen szerződési feltételt maga a Ptk. semmisségi okként definiálja, miután az ellentétes az általános társadalmi értékítélettel. Természetesen attól, hogy ezen semmisségi okok valamelyike nem állapítható meg, attól a szerződés még minősülhet jóerkölcsbe ütközés folytán semmisnek, amennyiben a jóerkölcsbe ütközés feltételei fennállnak.

A Ptk. a nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütköző szerződéseket tekinti semmisnek. Az a nyelvtani megfogalmazás, mely szerint nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütköző a szerződés, azt jelenti, hogy súlyos megütközést kell kiváltania a társadalomban, súlyosan, kirívóan irritálja az erkölcsi normarendszert az adott szerződés.²⁰

A bírói gyakorlat értelmében a társadalom általános értékítéletét fejezi ki a jóerkölcs, a magánautonómiának a társadalmi közmegegyezés által meghatározott korlátait tükrözi, az általánosan elvárható magatartás zsinórmértékét fejezi ki. Így az üzleti életben a tisztességesen gondolkozó emberek értékrendje az a mérce, amely a jóerkölcse absztrakt fogalmának meghatározására irányadó.²¹

Ugyanakkor a bíróság egyéni mérlegelési jogkörébe tartozik a jóerkölcs megítélése, és a jogügylet egyéni körülményeit is kell vizsgálni, e körben a felek ténybeli, jogi ismereteit, az elérni kívánt céljukat, illetőleg a szerződéskötés körülményeit.²²

2.2. A jóerkölcsbe ütközés bírói esetei

Miután maga a Ptk. sem korábban, sem jelenleg a jóerkölcs fogalmát nem határozza meg és más jogszabály sem értelmezi azt, így a bírói gyakorlatnak van meghatározó szerepe abban, hogy ezen keretszabályt milyen tartalommal tölti ki.

²⁰ BH2009.160.

²¹ EBH2003.956.

²² EBH.2003.956.

Az utóbbi évek jogirodalmában napvilágot láttak olyan álláspontok, mely szerint a bírói gyakorlat kialakította a jóerkölcsbe ütköző szerződések kategóriáit, mely alapján az alábbi esetscsoportok között tesznek különbséget:²³

- tartási, gondozási, öröklési szerződések körében a szerződések jóerkölcsbe ütközése²⁴
- családi jogi kapcsolatokban felmerülő, különösen a házastársi vagyoni jogi szerződés vagy a házastársi vagyonközösséget megszüntető szerződések jóerkölcsbe ütközése²⁵
- piramis- illetve pilótajátékok jóerkölcsbe ütközése²⁶
- megbízási szerződések jóerkölcsbe ütközése²⁷
- újabb kategóriaként látszik kirajzolódni az üzleti életben azon szerződések jóerkölcsbe ütközése, amelyek hitelezői igényeket vonnak el. Például a trükkös tulajdonosok alacsony áron megvették csődhelyzetben a társaságtól lízingelt gépkocsit, így csökkentve annak vagyonát.²⁸ Nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközőnek minősítette a bíróság azt a vállalkozási szerződést, amelyben a vállalkozó olyan kötelezettséget vállalt, amelynek teljesítésére nem képes és tevékenység kifejtése nélkül kíván a vállalkozói és az állalkozói díj különbözetéhez jutni.²⁹

A devizaalapú hitelezési tevékenységet megelőzően is napvilágot láttak már olyan bírósági esetek, melyek a kölcsönszerződések jóerkölcsbe ütközésével foglalkoztak. Így például abban az esetben, amikor az adós úgy jut hozzá a kölcsönösszeghez, hogy a területi igazgatót megvesztegeti, ezen kölcsönszerződés jóerkölcsbe ütközik. Téves az a felfogás, amely szerint mindazt szabadon meg lehet tenni, amit jogszabály kifejezetten nem tilt, vagyis etikátlan, de jogszerű a magatartás.³⁰

A devizalapú hitel- és kölcsönszerződések jóerkölcsbe ütközésének kérdésköre egy újabb esetkörre lett a jóerkölcsbe ütköző szerződések kategóriájának.

23 Kiss Gábor, Sándor István: *A szerződések érvénytelensége*, Budapest, HVG-ORAC (2014) 145-158.

24 BH2001.111, 2002.267., BDT2009.2002., BH2004.59., BH2006.284., BH2007.188.

25 BH1999.409.

26 BH1996.306., BH2000.2015.

27 BH1997.241., EBH2003.956., BH2008.185., BDT2007.1585

28 BH2000.24., BH2008.190.

29 BH2004.141., BDT2009.2020., BDT2008.1743., BDT2008.1744.

30 BDT.2004.961.

2.3. *A nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütköző szerződés fogalmi ismérvei*

Megállapítható a Ptk. rendelkezéseiből, hogy bírói mérlegelést igényel annak megítélése, hogy maga a jogügylet társadalmilag elítélendő-e és jóerkölcsbe ütközik. A mérlegelési tevékenységet a szerződéskötés időpontjában fennálló körülményekre fókuszálva kell elvégezni, a felek által a szerződéskötéskor ismert adatok, tények alapján történhet, és az utóbb bekövetkezett változásoknak a szerződés jóerkölcsbe ütközésének megítélése szempontjából nincsen jelentősége.

A szerződés jóerkölcsbe ütközésének megítélése során, mint objektív, mind szubjektív elemek értékelésre kerülhetnek, hiszen figyelemmel kell lenni a szerződést kötő felek magatartására, szándékára, a szerződéssel megvalósítani kívánt célra, vagyis szubjektív momentumokra is.

A jóerkölcsbe ütközőnek minősül a szerződés, amelyet jogszabály ugyan nem tilt, de az ezzel elérni kívánt cél, a vállalt kötelezettség, vagy a jogügylet tartalma vagy joghatásánál fogva nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközik.³¹

Vannak olyan álláspontok, mely szerint mindkét szerződő félnek tudnia kell a szerződéskötés időpontjában a szerződés jóerkölcsbe ütközéséről, számukra nyilvánvalónak kell lenniük, bár kétségtelen, hogy nem a felek jó vagy rosszhiszeműségének van jelentősége a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségének megállapítása során.³²

A szerződési szabadság nem korlátlan, a jogszabály nem fogadja el érvényesnek azokat a szerződéseket, amelyek nyilvánvalóan sértik az általánosan kialakult erkölcsi normákat. A jóerkölcs egy absztrakt jogi fogalom, amely a társadalom általános erkölcsi felfogását fejezi ki. A jóerkölcsbe ütközés tilalma mint generálklauzula nem sérti a jogbiztonság követelményét azáltal, hogy a bírói gyakorlatra bízva a jóerkölcs fogalmának a kimunkálását. A tilalom a privát autonómia határát jelöli ki, sokfélesége miatt nem szabályozható magatartásokra vonatkozó erkölcsi követelményt fogalmaz meg.³³

3. A FOGYASZTÓI KÖLCSÖNSZERZŐDÉS JÓERKÖLCSBE ÜTKÖZÉSE

A bírói gyakorlatban a jóerkölcsbe ütköző szerződések újabb csoportja látszik kialakulni az utóbbi években, nevezetesen a devizaalapú fogyasztói kölcsönszerződések jóerkölcsbe ütközése. A devizaalapú kölcsönszerződésekkel

31 BH. 2001.473.

32 LBGfv.VI.31.227/2002/4.

33 801/B/2002. AB határozat.

kapcsolatos perekben felmerült egyes elvi kérdésekről 6/2013. Polgári jogegységi határozat 2. pontja értelmében „*A devizaalapú kölcsönszerződés mint szerződéstípus önmagában amiatt, hogy a kedvezőbb kamatmérték ellenében az árfolyamkockázat az adósnál jelentkezik, nem ütközik jogszabályba, nem ütközik nyilvánvalóan a jóerkölcsbe, nem uszorás szerződés, nem irányul lehetetlen szolgáltatásra és nem színlelt szerződés. A szerződési terheknek a szerződés megkötését követő – előre nem látható – egyoldalú eltolódása az érvénytelenség körében nem értékelhető, tekintettel arra, hogy az érvénytelenségi oknak a szerződés megkötésekor kell fennállnia.*”

A jogegységi határozat indokolása szerint annak megítélését, hogy egy szerződés mikor tekinthető nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközőnek, a jogalkotó a bíróságokra bízta, e vonatkozásban jogszabályban rögzített támpontokat a Ptk. nem ad. A jóerkölcs egy absztrakt fogalom, amely a társadalom általános értékítéletét, általános erkölcsi felfogását fejezi ki. A deviza alapú kölcsönszerződések megkötésére azért került sor, mert az adós célja az volt, hogy a forint kölcsönszerződések esetén irányadó kamatnál alacsonyabb kamat mellett jusson kölcsönhöz. Erre csak úgy volt lehetőség, ha devizában adósodik el, ami egyben azt jelenti, hogy vállalja az árfolyamváltozás kockázatát, melynek iránya, mértéke előre nem látható, nem kiszámítható.

Az indokolás szerint önmagában a múltbeli tendenciák nem alapoztak meg a jövőre vonatkozó várakozásokat, még akkor sem, ha abból esetleg az árfolyam gyengülésének tendenciájára lehetett következtetni, különös tekintettel arra, hogy az adott időszakban más tényezők, például az euró övezethez történő csatlakozás lehetősége, deklarált célja, ellentétes tendencia kialakulását is előrevetítette. Ekkor úgy tűnt, hogy a kockázatot rövid ideig, az euró bevezetéséig kell vállalni. A szerződéses konstrukcióból származó árfolyam kockázatot az adós szempontjából kiegyenlíthette az az előny, amely az alacsonyabb kamatban és törlesztőrészletben mutatkozott, tehát mindkét fél realizálhatott számára fontos előnyöket, az aktuális gazdasági, üzleti érdekeinek megfelelően. Így tehát az adóst terhelő árfolyamkockázat nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközőnek nem tekinthető. A deviza alapú kölcsönszerződések megkötésekor ezeket a szerződéseket a társadalom nem ítélte el. A szerződéskötést követően bekövetkezett, a fogyasztóra hátrányos változások pedig nem eredményezhetik a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti érvénytelenségét.³⁴

34 6/2013. Polgári jogegységi határozat indokolása.

A Kúria a jogegységi határozat megszületését megelőzően már állást foglalt abban, hogy a hitel/kölcsön szerződésben a pénzügyi intézmény nemcsak kamatot, hanem díjat és költséget is felszámíthat, ezek felszámítása önmagában jóerkölcsbe ütközőnek nem tekinthető.³⁵ A bíróság ítéletének indoklásában kifejtette, hogy devizalapú kölcsönszerződések szerződések megkötését 2007-ben a társadalom nem ítélte el, sőt azok még a társadalom rosszallását sem váltották ki. Ellenkezőleg, igen nagy népszerűségnek örvendtek a CHF elszámolású hitelszerződések, részben a nem ingadozó, stabilnak vélt valuta, részben a relatíve alacsony kamatok miatt. A perbeli esetben a felperes személyes meghallgatása alapján megállapítható volt, hogy a szerződéskötést a felperes is előnyösnek tartotta magára nézve, az abban írt feltételek szerződési akaratának megfeleltek, és csak utóbb, a külső körülmények megváltozása folytán vált számára a szerződés terhes, szinte teljesíthetetlen szerződéssé. A szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközése a fenti okból nem állapítható meg.³⁶

ÖSSZEGZÉS

A magyar lakosság eladósodása 2000. év első évtizedében gyorsan emelkedett a korábbihoz képest a fogyasztók egyre könnyebb feltételek mellett, egyre gyorsabban juthattak kölcsönhöz, miközben a hitelezőket az újabb és újabb szerződéskötések érdekelték a fogyasztók iránti versenyben. A Magyar Nemzeti Bank adatai alapján 2008 elején a teljes banki hitelállomány tekintetében a hitelek 3,14%-a volt nem teljesítő, ez az arány már 2011. végére 14,77% lett. A gazdasági válság Magyarországot is elérő hullámai teljesen új helyzetbe hozták a korábban kölcsönszerződést kötött fogyasztókat. Éppen ezért joggal vetődik fel a kérdés, hogy a fogyasztói kölcsönszerződések rendelkezései beleütköznek-e a társadalom általános erkölcsi normáiba, hogyan lehet jogilag értékelni a jóerkölcsbe ütközés fogalmát a devizalapú fogyasztói kölcsönszerződések tekintetében. Felvizsgálhatók-e és mellőzhetők-e erkölcsi, etikai szempontból az esetlegesen vitatható szerződéses rendelkezések. A gazdasági válság során nehéz helyzetbe jutott devizalapú kölcsönszerződést kötött fogyasztók kilátástalansága ismét előtérbe helyezte azt a kérdést, hogy a társadalmi igazságérzetten alapulva a fogyasztói hitelszerződések illetve kölcsönszerződések egyes rendelkezései kimerítik-e a jóerkölcsbe ütközés fogalmát.

Az erkölcsi normáknak való megfelelés végigkíséri az adós és hitelező kapcsolatát, jelenleg is számos fogyasztóvédelmi szabály védi az adósokat, mint ahogy az a fogyasztói hiteljog szabályozása kapcsán bemutatásra került.

35 EBH2012. G.4.

36 Kúria Gfv. IX. 30.275/2011.

A szerződések jóerkölcsbe ütközése kapcsán rögzíthető, hogy magának a jóerkölcsnek a fogalmát a jogalkotó nem adja meg, így a bírói gyakorlatra hárul annak tartalommal való kitöltése.

Kétségtelen, hogy mind a régi Ptk., mind pedig a jelenleg hatályos Ptk. rendelkezései értelmében a szerződés tartalmát a felek szabadon állapítják meg, a felek magánautonómiájának a Ptk.-ban nevesített érvénytelenségi okok lehetnek korlátai.

A hivatkozások körében a fogyasztói pozícióban szereplő adósok abból az okból kifolyólag hivatkoznak a szerződések jóerkölcsbe való ütközésére, hogy az egyoldalú kockázattelepítés sérti az üzleti tisztességet. A bírói gyakorlatban a kockázat megítélése nem egységes, nyilvánvalóan függ az ügy konkrét körülményeitől. A kölcsönszerződések alapvetően kockázatot rejtenek magukban a hitelező oldalán, vajon megtérül-e a kihelyezett pénzösszeg, ugyanakkor kockázat jelentkezik az árfolyamváltozás lehetősége miatt is. Éppen ezért egyet lehet érteni a Kúriával abban, hogy minden egyes ügy egyedi mérlegelése alapján dönthető el a fogyasztói kölcsönszerződések érvénytelensége, jóerkölcsbe ütközése.

A jelenlegi jogalkalmazói gyakorlat figyelemmel a Kúria 6/2013. számú Polgári jogegységi határozatára is nem tekinti a devizaalapú kölcsönszerződéseket jóerkölcsbe ütközőnek. Ezzel kapcsolatosan a jogirodalomban felvetődött kérdés, hogy vajon csak a tételes jog alapján dönthetett-e a Kúria, a jog csak az a pozitív jog, vagy még valami más is. Török Tamás álláspontja szerint a Kúria a magyar jog alapján más álláspontra is helyezkedhetett volna, éppen ezért sürgeti a fogalmak újra rendezését és a hitelszerződések dogmatikai rendszerének átfogó vizsgálatát.³⁷ Mindehhez pedig álláspontja szerint hozzátartozik, hogy a devizaalapú kölcsönszerződések alapján az utóbbi évtizedben nagyszámú fogyasztó adósodott el, és az érintett réteg igazságérzetét erősen sértette, hogy több évi fizetés után tartozásuk összege nemhogy csökkent volna, hanem jelentősen nőtt. Éppen ezért figyelemmel kell lenni a devizaalapú kölcsönszerződések közgazdasági megközelítésére, mind a fogyasztók, mind a hitelezők, mind pedig a független intézmények oldaláról.

Mindezekből adódóan felvetődik a kérdés, hogy a szerződések jóerkölcsbe ütközése kapcsán mennyiben lehet szerepe az általános társadalmi közerkölcs szempontjából olyan közgazdasági megközelítésének, amelyre a Kúria is hivatkozik a 6/2013. Polgári jogegységi határozatában, nevezetesen, hogy a szerződéskötés időpontjában

³⁷ Török Gábor: Devizaalapú kölcsönszerződések a Kúria jogegységi határozata tükrében, *Polgári Szemle*, 2014/1-2, 1.

az adós számára a devizalapú kölcsönszerződés az előnyösebb kamatterhek miatt kedvező volt, és a jogügylet a szerződés megkötésekor nem volt társadalmilag elítélendő.

A fentiekből megállapítható, hogy annak eldöntésekor, hogy a szerződés jóerkölcsbe ütközik-e kétségtelenül számos szempontot kell mérlegelnie a jogalkalmazónak, de nem hagyható figyelmen kívül a szerződéskötés időpontjában, mint bázisidőpontban fennálló gazdasági és társadalmi környezet, amely meghatározza, hogy mit kell a szerződéskötés időpontjában társadalmi közerkölcsnek-közrendnek tekinteni, amelybe nyilvánvalóan ütköző szerződés jóerkölcsbe ütközés folytán semmis.